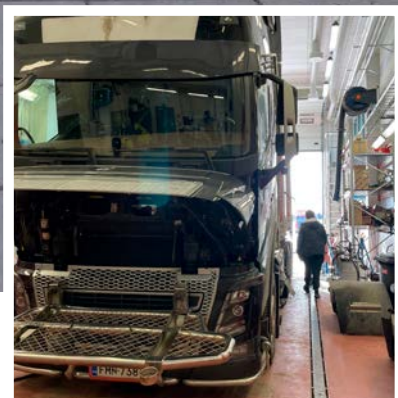

NOPO

Nivelvaiheen opinto-ohjauksen malli

NOPO

OSAO

SISÄLLYS

1	NOPO-OPINTO-OHJAUKSEN PERUSTEET JA TOIMINTAMALLI	4
2	NOPO-OPINTO-OHJAUS KÄYTÄNNÖSSÄ	8
3	NOPO-OPINTO-OHJAAJAN TYÖ	10
4	ORGANISOITUMINEN, YHTEISTYÖ JA JOHTAMINEN NOPO-KOULUILLA	12
5	NOPO-PROJEKTI LUKUINA JA PALAUTTEINA	14
6	NIVELVAIHEEN OPINTO-OHJAUS ERITYISEN JA VAATIVAN ERITYISEN TUEN OPPIJOIDEN KANSSA	23
7	PROJEKTIN ARTIKKELIT JA PODCAST-JAKSOT	28

LUKIJALLE

Tässä julkaisussa kuvaamme Oulussa toteutettavaa nivelvaiheen opinto-ohjauksen (NOPO-opinto-ohjaus) mallia. Malli alkoi nykymuotoisena vuonna 2018, mutta sen juuret ulottuvat vuoteen 2015. Vuonna 2015 nivelvaiheen opinto-ohjausta kokeiltiin ”Nuorisotakuusta toimeen” ESR-hankkeessa. NOPO-opinto-ohjausta toteutettaessa on havaittu tarve valtakunnallisen toimintamallin kehittämiseksi ja toiminnan laadun vahvistamiselle. Sen myötä ”Nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittäminen ja mallintaminen skaalattavaksi ja valtakunnalliseksi toiminnaksi” -projekti alkoi Oulussa keväällä 2021. Projektin toteutusaika on 1.2.2021–31.5.2023.

Tällä hetkellä Oulun kaupungissa toimii kolme nivelvaiheen opinto-ohjaajaa. NOPO-opinto-ohjausta toteutetaan Oulun kaupungin perusopetuksen, Koulutuskuntayhtymä OSAOn ja Ammattiopisto Luovin yhteistyönä.

NOPO-opinto-ohjaus tukee hallitusohjelman tavoitetta, jonka mukaan opinto-ohjausta kehitetään ja vahvistetaan eri koulutusasteilla. Lisäksi nivelvaiheen opinto-ohjauksen kehittäminen tukee oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita. Kehitettävällä mallilla edistetään yksilöllistä nivelvaiheen opinto- ja uraohjausta ja sujuvoitetaan siirtymiä perusasteen ja toisen asteen välillä.

NOPO-projektissa on ollut keskeisinä tavoitteina NOPO-opinto-ohjauksen mallintaminen valtakunnallisesti skaalautuvaksi toiminnaksi, vastaaminen oppivelvollisuuden tuomiin muutoksiin sekä erityistä ja vaativaa erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden huomiointi.

NOPO-toimintamallia kuvaavat luvut 1-5, ja tässä julkaisussa jokaisen pääluvun alkuun on koottu tekstikehykseen ydinkohdat otsikon aiheesta. NOPO-projektin aikana on tuotettu useita artikkeleita, joista on nostettu osia tähän julkaisuun. Luvussa 6 paneudutaan erityistä tukea ja vaativaa erityistä tukea vaativien oppijoiden nivelvaiheeseen.

Lisäksi olemme tehneet viisi podcast -jaksoa, jotka käsittelevät NOPO-opinto-ohjausta eri näkökulmista. Alkuperäisten artikkeleiden ja podcastien linkit on koottu tämän julkaisun loppuun. NOPO-opinto-ohjauksen malli ja käytännön toiminta kehittyy koko ajan, jonka vuoksi osa artikkeleissa kuvatuista käytännteistä on muuttunut. Julkaisu kuvaa tämänhetkistä NOPO-opinto-ohjauksen mallia ja prosessia. NOPO-opinto-ohjaus toteutuu joka koululla joustavasti koulun käytännteisiin sulautuen.

Toivomme antoisia lukuhetkiä tämän julkaisun parissa!

Oulussa toukokuussa 2023

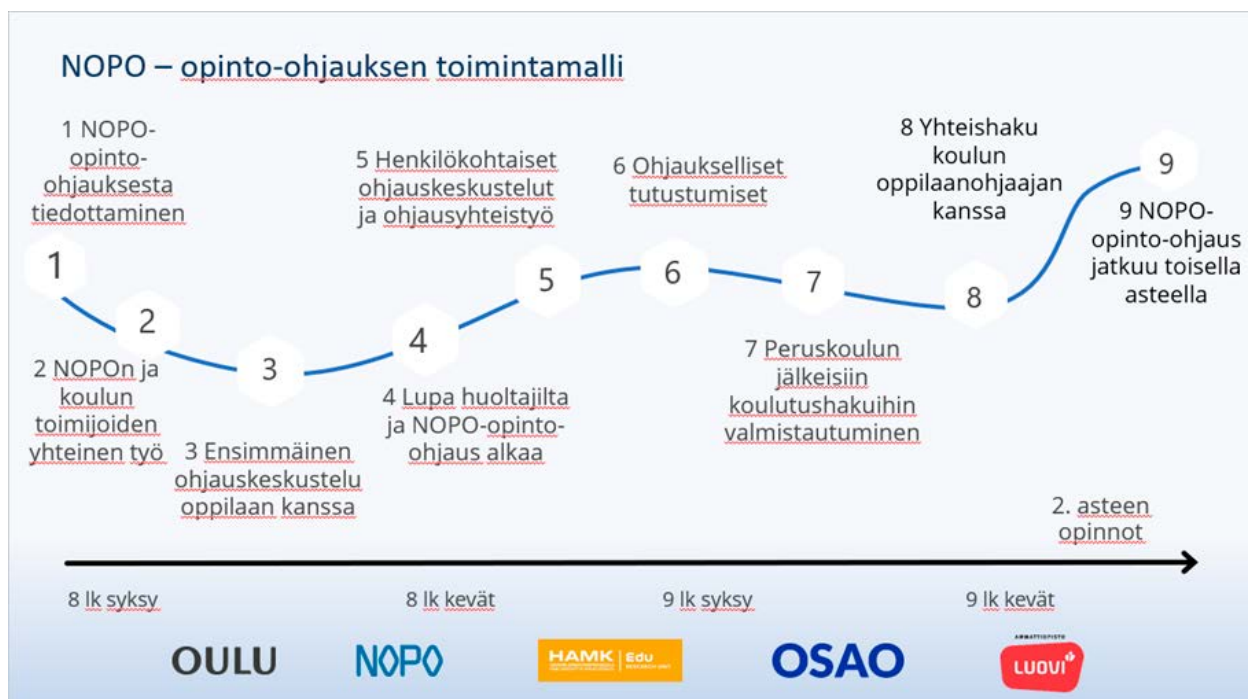
NOPO-projektiryhmä: Jaana Heikkinen, Satu Hekkala, Jaakko Helander, Timo Kettunen, Kaisa Salmela, Niina Wallenius

Kannen kuvat: Satu Hekkala

1 NOPO-OPINTO-OHJAUKSEN PERUSTEET JA TOIMINTAMALLI

- NOPO-opinto-ohjaus on lisäopinto-ohjausta, jota tarjotaan kymmenellä Oulun kaupungin peruskouluilla.
- Nivelvaiheen opinto-ohjausta tarjotaan niille oppilaille, joilla arvioidaan olevan keskimääräistä suurempi tarve saada ohjausta ammatinvalintaan ja urasuunnitteluun sekä jatko-opintoihin siirtymiseen tuetusti kuten myös kiinnittymiseen jatko-opintoihin.
- Nivelvaiheen opinto-ohjaajan ohjaustehtävät liittyvät oppilaan kasvun tukemiseen, oppimisen ohjaamiseen ja urasuunnitteluvalmiuksien kehittymiseen.
- Ohjaus kohdentuu erityisesti oppilaan ammatinvalintaan, urasuunnitteluun sekä jatko-opintoihin siirtymiseen tuetusti ja kiinnittymiseen jatko-opinnoissa.
- Ohjausprosessin aikana nivelvaiheen opinto-ohjaaja järjestää oppilaille mahdollisuuksia hankkia kokemuksellista ja käytännönläheistä tietoa erilaisista koulutusvaihtoehdoista ja oppilaitoksista sekä työelämästä.
- Työtapoja ovat muun muassa henkilökohtaiset ohjauskeskustelut, ohjaukselliset tutustumiset oppilaitoksiin, pienryhmäohjaukset sekä monialainen yhteistyö huoltajien, koulujen, oppilaitosten ja työelämän kanssa.
- Erityistä NOPOssa on se, että oppilaat hakeutuvat palvelun piiriin ohjauksellisen tarpeen perusteella, joita voivat olla esimerkiksi valintoja ja päätöksentekoa koskevat vaikeat tunteet, vaihtoehtojen puute tai niiden runsaus.
- Nivelvaiheen opinto-ohjaukseen voi ohjautua oppilaan tai huoltajan aloitteesta tai koulun henkilökunnan kanssa tehtävän monialaisen yhteistyön kautta.
- NOPO-opinto-ohjaus täydentää opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta. NOPO-opinto-ohjaus voi olla myös osa tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toimenpiteitä. On hyvä huomioida, että tehostettu oppilaanohjaus on Opetushallituksen määräyksen alaista toimintaa, ja NOPO-opinto-ohjaus on oppilaalle vapaaehtoista, ja vaatii luvan sekä huoltajalta että oppilaalta.
- Kokonaistilanne tehostetun oppilaanohjauksen ja NOPO-opinto-ohjauksen suhteen arvioidaan tapauskohtaisesti NOPO-opinto-ohjausprosessin alussa. NOPO-opinto-ohjauksen kehittäminen on alkanut vuonna 2015, ja tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus on tullut käyttöön vuonna syksyllä 2021, kummassakin ohjausmuodossa on samansuuntaiset tavoitteet, ja niiden rajapintojen arviointia jatketaan käytännön työssä edelleen.

NOPO-opinto-ohjauksen perusteista ja tavoitteista on kirjoitettu NOPO-projektin aikana julkaistuis- sa artikkeleissa: NOPO on perusopetuksen kahdeksannelta luokalta toiselle asteelle jatkuva prosessi (kuva 1), jossa oppilas saa oman koulunsa oppilaanohjaajan palvelun lisäksi nimetyn NOPO-opinto- ohjaajan, jonka kanssa suunnitellaan tarvittava polku yhteishaun ja uusiin opintoihin kiinnittymisen tueksi. Erityistä NOPOssa on se, että oppilaat hakeutuvat palvelun piiriin ohjauksellisen tarpeen perusteella, joita voivat olla esimerkiksi valintoja ja päätöksentekoa koskevat vaikeat tunteet, vaihto- ehtojen puute tai niiden runsaus. Toisin kuin aiemmissa malleissa, esimerkiksi oppimisvaikeus tai muu erityisen tuen tarve ei ole määräävä peruste (Helander 2022, [Osa peruskoululaisista nuorista hyöttyy kokemuksellisesta tiedosta uravalinnassa - HAMK Beat](#)).

Kuva 1. NOPO-opinto-ohjaus on perusopetuksen kahdeksannelta luokalta toiselle asteelle jatkuva prosessi.

NOPO-opinto-ohjauksen prosessi etenee 8. luokalta toiselle asteelle seuraavasti:

1. NOPO -opinto-ohjauksesta tiedottaminen

Kahdeksannen luokan oppilaita ja heidän huoltajiaan tiedotetaan NOPO-opinto-ohjauksen mahdollisuudesta Wilma-viestillä, vierailemalla luokissa tai koulun oman henkilökunnan kautta. Tiedottamisessa tuodaan esille se, että NOPO-opinto-ohjaus tarjoaa henkilökohtaisen, yksilöllisen lisäopinto-ohjauksen mahdollisuuden oppilaille koulutus- ja uravalintojen tueksi. Lisäopinto-ohjaus täydentää opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta, ja on vapaaehtoista.

2. NOPO:n ja koulun toimijoiden yhteinen työ

NOPO ja koulun toimijat käyvät yhdessä keskusteluita kahdeksaluokkalaisten NOPO-opinto-ohjauksen tarpeista. Yhteistyötä tehdään koulun toimijoiden kanssa yhdessä sovituilla toimintatavoilla, tämä voi vaihdella kouluittain. Vaihtelua voi olla esimerkiksi siinä, ketkä toimijat ovat alkuvaiheen kartoituksessa mukana. Tavoitteena on tunnistaa yhdessä NOPO-opinto-ohjausta tarvitsevat ja siitä hyötyvät oppilaat, tässä on tärkeää hyödyntää koulun toimijoiden oppilastuntemusta.

3. Ensimmäinen ohjauskeskustelu oppilaan kanssa

Ensimmäisessä ohjauskeskustelussa kartoitetaan oppilaan ohjauksellisia tarpeita ja kiinnostusta osallistua NOPO-opinto-ohjaukseen. Lisäksi keskustellaan NOPO-opinto-ohjauksen käytännön toteutuksesta. Ohjauskeskustelussa voi olla mukana myös koulun oppilaanohjaaja tai muu koulun henkilökuntaan kuuluva.

4. Lupa huoltajilta ja NOPO-opinto-ohjaus alkaa

Huoltajille ja oppilaalle laitetaan Wilma-viesti, jossa varmistetaan, että huoltajat ovat tietoisia NOPO-opinto-ohjauksen ja ohjausyhteistyön alkamisesta. Viestissä pyydetään lupa myös oppilaiden kyyditsemiseen oppilaitosvierailuja ajatellen.

5. Henkilökohtaiset ohjauskeskustelut ja ohjausyhteistyö

Henkilökohtaisissa ohjauskeskusteluissa vahvistetaan ohjaussuhdetta, täsmennetään ohjauksellisia tarpeita ja toiveita, kartoitetaan vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita ja mahdollisia tuen tarpeita. Lisäksi pohditaan ensimmäisiä oppilaitosvierailuja. Ohjauskeskustelujen sisältö muokautuu oppilaan tarpeiden mukaan. Ohjausyhteistyötä rakennetaan toisen asteen oppilaitosten kanssa oppilaan tarpeiden mukaisesti.

6. Ohjaukselliset tutustumiset

Ohjauksellisilla tutustumisilla tarkoitetaan oppilaitosvierailuja, jotka voivat olla lyhyitä parin tunnin mittaisia tai koko päivän vierailuja. Tutustumiset voivat olla yhdessä NOPO:n kanssa tai oppilas voi käydä itsenäisesti tutustumisissa. Oppilaitosvierailujen yhteydessä NOPO käy ohjauskeskusteluita oppilaan kanssa. NOPO tekee yhteistyötä myös huoltajien kanssa tutustumisten järjestämisen osalta, ja tutustumisen yhteyteen on mahdollista järjestää myös yhteistyötapaamisia. Oppilailla on mahdollisuus osallistua myös toisen asteen oppilaitosten kahdeksaluokkaisille suunnattuihin tutustumisiin, joista esimerkkinä Luovin AmisTET.

7. Peruskoulun jälkeisiin koulutushakuihin valmistautuminen

NOPO-opinto-ohjaaja työskentelee tiiviissä yhteistyössä perusasteen koulujen oppilaanohjaajien kanssa ja yhteisten keskustelujen kautta eri osapuolet ovat tietoisia oppilaan haun toiveista ja tilanteista. Hakuihin valmistautuessa hyödynnetään ohjausyhteistyötä huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa. Oppilaan tarpeiden mukaisesti huomioidaan myös toisen asteen jatkuvan haun koulutukset, ja yhteistyötä tehdään alueen ammatillisten oppilaitosten hakijapalveluiden kanssa.

8. Yhteishaku koulun oman oppilaanohjaajan kanssa

Koulun oppilaanohjaajalla on vastuu ohjauksen kokonaisuudesta ja yhteishaun etenemisen valvonnasta. Tämä tapahtuu yhteistyössä NOPO:n kanssa. Yhteisen työskentelyn yhtenä työkaluna toimii Wilman uraohjauksen lomake. Yhteishaun jälkeen NOPO voi olla tukena esimerkiksi valintakokeisiin valmistautuessa.

9. NOPO-opinto-ohjaus jatkuu toisella asteella

Yhteishaun tulosten tultua NOPO on yhteydessä oppilaisiin. NOPO-opinto-ohjausta jatketaan oppilaan tarpeiden ja toiveiden mukaisesti yhteishaun jälkeen sekä toisen asteen tai nivelvaiheen koulutukseen. Yhteydenpidosta ja yhteistyön jatkosta sovitaan oppilaan kanssa yhdeksännen luokan lopussa. NOPO-opinto-ohjaaja on tarvittaessa nuoren tukena toisen asteen opintojen aloituksessa, mahdollisesti myös ensimmäisissä HOKS-keskusteluissa.

NOPO-opinto-ohjauksen perustana on henkilökohtainen, yksilöllinen ohjausprosessi, jota on kuvattu NOPO-projektin artikkeleissa muun muassa näin:

Nivelvaiheen opinto-ohjauksen tavoitteena on perusopetuksen päättävän nuoren kiinnittyminen toisen asteen tai siirtymävaiheen opintoihin yksilöllisen ohjausprosessin tukemana. Nivelvaiheen opinto-ohjaus, josta tieteellisissä yhteyksissä puhutaan siirtymävaiheen opinto-ohjauksena, täydentää opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta ohjaustarvelähtöisesti. Kohderyhmänä ovat nuoret, joiden ammatin- ja koulutusvalinta perusopetuksen jälkeen on epäselvä. Toimintaan ohjautuvat ne kahdeksasluokkaiset, jotka ovat elämäntilanteensa perusteella kykeneviä sitoutumaan pitkäkestoiseen urasuunnitteluprosessiin. NOPO-opinto-ohjauksen ohjausprosessissa pyritään rakentamaan nuoren kanssa realistinen ja mielekäs opiskelupolku. Tämä edellyttää ohjaajalta eettisyyttä ja rohkeutta ottaa puheeksi mahdolliset ennakoitavat esteet, vaikeudet tai rajoitukset esimerkiksi oppimisessa, terveydentilassa, toimintakyvyssä tai kulttuurisessa tai sosioekonomisessa taustassa. (Helander ym. 2022, [Kokemuksellisuus ja toimijuus osana siirtymävaiheen opinto-ohjausta - HAMK Unlimited](#))

NOPO-opinto-ohjaus on henkilökohtaista ja perustuu oppilaan kanssa yhteisesti määriteltyihin tavoitteisiin. NOPO-opinto-ohjaaja tutustuu oppilaaseen ohjauskeskusteluissa, oppitunteja seuraamalla ja koulupäiviin osallistumalla. Oppilaan mielenkiinnon kohteita, vahvuuksia ja kykyjä karotetaan yhdessä, jotta tuleva koulutuspolku ja ammatillinen tulevaisuus selkenevät. Keskeisenä työtapana on, että oppilas tutustuu kiinnostaviin ammattialoihin tai muihin koulutuksiin käytännössä. Tässä ohjaajan tuki on merkityksellistä, jotta oppilas saa reflektoida kokemuksiaan. Näillä vierailuilla NOPO-opinto-ohjaaja kulkee oppilaan mukana. Vaikka NOPO-opinto-ohjaus on pääosin henkilökohtaista, hyödynnetään tarvittaessa myös pienryhmäohjausta. (Toiviainen ym 2021, [Nivelvaiheen opinto-ohjauksen eli NOPO:n toimintamalli Oulun seudulla - HAMK Unlimited](#))

2 NOPO-OPINTO-OHJAUS KÄYTÄNNÖSSÄ

- NOPO-opinto-ohjausprosessi on yksilöllinen ja henkilökohtaiseen ohjaukseen painottuva prosessi, joka alkaa nuoren kohtaamisesta ja nuoreen tutustumisesta.
- Ensimmäisten ohjauskeskustelujen aikana selvitetään ja arvioidaan yksilöllisiä ohjauksen tarpeita sekä tunnistetaan ohjaukseen vaikuttavia sekä edistäviä että estäviä tekijöitä.
- Ohjaus etenee nuoren tarpeista lähtien ja ohjauksessa valitaan yksilölliset ohjaustoimenpiteet, esimerkiksi haetaan tietoa eri aloista, suunnitellaan tutustumisia oppilaitoksiin.
- Ohjausprosessin aikana etsitään oppilaalle mahdollisia koulutusvaihtoehtoja sekä tuetaan oppilasta hänen omien tavoitteidensa selkiytymisessä.
- Tutustumiskäytien ja ohjauskeskustelujen avulla tuetaan oppilaan päätöksentekoa koulutus- ja uravalinnoissa.
- Oppilaan ymmärrys eri ammatti- ja koulutusvaihtoehtoista syvenee omakohtaisten kokemusten ja niiden reflektion kautta.

NOPO-opinto-ohjauksen toimintamalli rakentuu henkilökohtaisen ohjauksen ympärille. Tällöin keskiössä ovat oppilaan tarpeet, kuten toimintakyvyn vahvistaminen, toimijuuden kehittäminen ja toimintahorisontin laajentaminen. Henkilökohtaista ohjausta ja NOPO-opinto-ohjauksen taustalla olevaa teoreettista taustaa on tuotu esille NOPO-projektin aikana julkaistuissa artikkeleissa:

NOPO-opinto-ohjauksen yksi keskeisimpiä tavoitteita on auttaa nuorta laajentamaan toimintahorisonttiaan, jolla ymmärretään, millaisia tulevaisuudensuunnitelmia ja toimintavaihtoehtoja yksilöllä on omassa nykytilanteessaan (Hodkinson & Sparkes, 1997). Lisäksi tavoitteena on rohkaista häntä uteliaisuuteen eli kasvattamaan tietoa eri vaihtoehtoista koulutuksellisissa siirtymävaiheissa (Mitchell ym., 1999; Savickas, 2005). Nuoren ympäristö on tärkeä motivaation määrittäjä; jos nuori päätyy koulutusympäristöön, joka vastaa hänen taitojaan ja mielenkiintonsa kohteita, hänen sisäinen motivaationsa nousee ja hän kokee saavuttavansa paremmin koulutustavoitteensa (Vasanlampi, 2013). (Helander ym. [Kokemuksellisuus ja toimijuus osana siirtymävaiheen opinto-ohjausta - HAMK Unlimited](#))

Uraohjauksellisen työskentelyn rakentama ymmärrys eri ammatillisista ja koulutuksellisista vaihtoehtoista syvenee omakohtaisten kokemusten ja niiden reflektion kautta. Tämä voi lisätä nuoren tietoisuutta tulevaisuuden mahdollisuuksista ja kasvattaa hänen myönteistä minäkäsitystään sekä optimismia ja luottamusta tulevaisuuteen. (Mitchell ym., 1999; Savickas, 2005). (Helander ym. [Kokemuksellisuus ja toimijuus osana siirtymävaiheen opinto-ohjausta - HAMK Unlimited](#))

Toisinaan itsetuntemuksen vahvistamiseksi ei riitä yksilöohjaus, tehtävät tai ohjauskeskustelu. Ohjauksen keinot tulisi valita niin, etteivät ne lisää nuoren riippuvuutta tuesta, vaan lisäävät hänen osallisuuttaan ja toimijuuttaan. (Vehviläinen, 2015, ss. 22–24) Siirtymävaiheen opinto-ohjauksen interventioina tämä voi tarkoittaa kokemuksellisten työtapojen käyttöä, kuten NOPO-opinto-ohjaajan kanssa yhdessä tehtäviä tutustumisia, kahdeksaluokkalaisten AmisTET- ja Amiskurkkaus-jaksoja, koulutuskokeiluja sekä ammattilaishaastatteluja. (Helander ym. [Kokemuksellisuus ja toimijuus osana siirtymävaiheen opinto-ohjausta - HAMK Unlimited](#))

NOPO-projektin aikana on kokeiltu erilaisia toimintamalleja, joissa tavoitteena on ollut tehdä erilaisia aloja, ammatteja ja toisen asteen koulutusta tutuksi kokemusten kautta. Näitä on kuvattu NOPO-projektin tuottamissa artikkeleissa:

NOPO-opinto-ohjauksessa on kehitetty oppilaan tarpeista lähteviä toimintamalleja. Esimerkiksi ammattiopistojen kanssa on kehitetty 8.-luokkalaisten AmisTET- ja Amiskurkkaus-jaksot, jotka toimivat uraohjauksellisena polkuna 9. luokan ammattikohtaisiin tutustumis- tai koulutuskokeilujaksoihin. Näillä TET-jaksoilla oppilaat voivat tutustua omakohtaisesti eri ammattialoihin. AmisTET on tarkoitettu vaihtoehdoksi koulun TET-jaksolle. Jakso tarjoaa mahdollisuuden tutustua Luovissa opiskeltaviin ammatteihin ohjatusti ja kokeillein aidoissa työsaleissa ja oikeassa työelämässä. Amiskurkkauksessa nuoret pääsevät tutustumaan palvelualojen eri ammatteihin OSAOn Kaukovainion palvelut -yksikössä. (Toiviainen ym 2021, [Nivelvaiheen opinto-ohjauksen eli NOPOn toimintamalli Oulun seudulla - HAMK Unlimited](#))

NOPO-opinto-ohjauksessa on kokeiltu myös koko kouluyhteisöille suunnattuja Kysy opolta -tapah-tumia sekä esitelty ammattialoja opiskelijoiden johdolla Ammattimessuilla. Ammatillisten perustut-kintojen opiskelijat ovat kertoneet opiskelustaan käytännössä, ja yläkoulujen oppilaat ovat hyödyn-täneet saamiaan tietoja Opi tulevaisuudesta -vertaismenetelmällä, jossa ammattitiedon lisäksi on harjoiteltu tulevaisuuden kuvittelua. Toiminnan suunnittelussa on pyritty huomioimaan NOPO-opin-to-ohjaukseen osallistuvien koulujen erityispiirteet, kuten sijainti ja oppilaanohjauksen koulukohtai-set painotukset sekä oppilaiden erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat. (Toiviainen ym 2021, [Nivelvaiheen opinto-ohjauksen eli NOPOn toimintamalli Oulun seudulla - HAMK Unlimited](#))

3 NOPO-OPINTO-OHJAAJAN TYÖ

- NOPO-opinto-ohjaus täydentää opetussuunnitelman mukaista oppilaanohjausta ja yhteistyö perusasteen oppilaanohjauksen ja muun henkilöstön kanssa on tiivistä.
- Työskentelyssä ovat tarpeen mukaan erityisopettaja, luokanvalvoja sekä huoltajat. Ilman koulun johdon ja henkilöstön tukea ja osallistumista NOPO-opinto-ohjauksen prosessi jää irralliseksi oppilaan muista perusasteella saamista koulutus- ja urasuunnitteluvalmiuksista.
- NOPO-opinto-ohjaaja työskentelee saman oppilaan kanssa myös toisella asteella, ja tukee nuoren kiinnittymistä opintoihin tarpeen mukaan. NOPO-opinto-ohjaajat osallistuvat laajasti myös erilaisten opetus- ja ohjaustahojen yhteistyöverkostoihin ja kehittämistoimiin.
- Työssä tarvitaan monipuolista osaamista, kuten verkosto-osaamista, kehittämisosaamista, konsultaatio-osaamista, ratkaisukeskeistä lähestymistapaa ja laajaa toisen asteen opintojen, toimintaympäristön tuntemusta. NOPO:n on tärkeää olla tietoinen sekä perusasteen tuen portaista että toisen asteen tuen mahdollisuuksista ja palveluista.
- NOPO-opinto-ohjaajalla on ohjauksessa eri ikäluokkien (8. ja 9. luokka ja toinen aste) oppilaita noin 50-70 (100% työaika). Uusien ikäluokkien kanssa aloitettaessa on tärkeä huomioida ohjausmäärän osalta ohjausten kokonaistilanne, jotta yksilölliselle ohjaukselle on riittävästi resursseja.

NOPO-opinto-ohjaajan työtä on kuvattu Helander ym. artikkelissa ([Kokemuksellisuus ja toimijuus osana siirtymävaiheen opinto-ohjausta - HAMK Unlimited](#)) seuraavasti: NOPO-opinto-ohjaajan työpari perusasteen kouluilla on useimmiten NOPO-oppilaan oma oppilaanohjaaja. NOPO-opinto-ohjaaja, nuori ja koulun oppilaanohjaaja keskustelevat ja suunnittelevat sekä toteuttavat nuoren ohjausprosessia yhteistyössä. Erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen osalta prosessissa mukana voivat olla myös perusasteen erityisopettaja ja ammatillisen erityisoppilaitoksen toimijoita. Ilman koulun ja oppilaitosten henkilöstön osallisuutta ja yhteistyötä NOPO-opinto-ohjaus voi jäädä irralliseksi muista NOPO-oppilaan perusasteella saamista ohjaus- ja tukipalveluista. Oppilaan huoltajat ovat kiinteästi mukana prosessissa. (Toiviainen ym., 2021, ss. 14–15) Tarvittaessa mukana voi olla myös muita toimijoita nuoren elämästä. NOPO-oppilaan ohjausprosessi on monialaista yhteistyötä.

NOPO-opinto-ohjaajan työnkuva eroaa perusasteen oppilaanohjaajan tehtävästä (taulukko 1) siten, että siinä tavoitellaan oppilaan toimintahorisontin laajentamista ammatinvalinnan, urasuunnittelun ja oppilaan itsetuntemuksen sekä päätöksentekotaitojen kehittämisen näkökulmista kohdennetusti. Perusasteen oppilaanohjaajan työnkuva vastaa oppilaanohjauksellisiin tavoitteisiin laajemmin ja kattaa koko ikäryhmän, kun taas NOPO-opinto-ohjaukseen oppilaat valikoituvat ohjaustarpeidensa mukaan. NOPO tarjoaa kohdennetun, henkilökohtaiseen ohjaukseen ja ohjaustoimenpiteisiin perustuvan yksilöllisen ohjausprosessin. ([Opinto-ohjaaja 4/2021 by Opinto-ohjaaja -ammattilehti - Issuu](#))

Taulukko 1. NOPO-opinto-ohjaajan ja oppilaanohjaajan työnkuvat sekä erityinen tuki nivelvaiheessa

Oppilaan ohjaaja	NOPO-opinto-ohjaaja	NOPO-opinto-ohjaus erityistä tukea tarvitseville oppijoille perusasteella
Koko ikäluokka	Kohdennettu	Kohdennettu ja konsultatiivinen ohjaus
OPSin sisällöt, muut oppilaanohjaajan lakisääteiset tehtävät. (Esim. yhteishaku ja oppivelvollisen ohjaus sekä jatko-ohjaus OKM:n säätämään aikarajaan saakka.)	<p>AmmatINVALINTA, erilaisten koulutuspolkujen kartoittaminen ja ohjatut tutustumiset.</p> <p>Itsetuntemuksen ja -luottamuksen ja minäpystyvyyden sekä toimintahorisontin vahvistaminen.</p> <p>Päätöksentekotaidot tutustumisten ja pitkäkestoisen ohjausprosessin pohjalta.</p> <p>Nivelvaiheen opinto-ohjaus toisella asteella.</p>	AmisTET, koulutuskokeilut
Tehostettu oppilaanohjaus on Opetushallituksen määräyksen mukaista toimintaa	NOPO-opinto-ohjaus on vapaaehtoista ja vaatii luvan huoltajalta sekä nuorelta. Voi olla osa TEHOn toimenpiteitä.	Kohdennettu oppilaille, jotka hyötyvät vaativasta erityisestä tuesta.
Kodin/huoltajien ja koulun välinen yhteistyö	Huoltajayhteistyö tarvittaessa	Huoltajayhteistyö tarvittaessa
<p>Vastuu oman koulun ohjauksen kokonaisuudesta.</p> <p>Työparityö nivelvaiheen opinto-ohjaajan kanssa.</p>	<p>Ohjaustyö nimetyillä perusasteen kouluilla viikoittain.</p> <p>Työparityö koulun opinto-ohjaajan kanssa.</p> <p>Ohjatut ja kohdennetut tutustumiset ammatillisiin tai perusasteen jälkeisiin opintoihin.</p> <p>NOPO työskentelee oppilaan tai opiskelijan kanssa 8.-luokan keväästä toiselle asteelle, ohjaus jatkuu opiskelijan tarpeen mukaan.</p> <p>Jalkautuminen perusasteen kouluille esittely-, konsultatio- ja tiedotustehtävissä.</p>	<p>Jalkautuminen perusasteen kouluille esittely-, konsultatio- ja tiedotustehtävissä.</p> <p>AmisTET ja OpeTET, koulutuskokeilut ja tutustumiset vaativan erityisen tuen ammatillisiin opintoihin.</p>

4 ORGANISOITUMINEN, YHTEISTYÖ JA JOHTAMINEN NOPO-KOULUILLA

- NOPO-opinto-ohjauksen onnistuminen edellyttää johdonmukaista tukea ja osallisuutta koulun johdolta.
- NOPO:n esihenkilönä toimii yleensä kuntakohtainen tai alueellinen toimija tai jonkin koulun rehtori tai johtaja. Esihenkilörooli riippuu osin kaupungin/kunnan johtosäännöstä ja muista ohjaavista asiakirjoista.
- Koulun ohjaustoiminnasta vastaava esihenkilö toimii NOPO:n toiminnallisena esihenkilönä hänen työtään tukien ko. yksikössä.
- Alkuvaiheessa selvitetään tilatarpeet, sovitaan oppilaitoksen johdon koordinoimana yhteistyön muodoista ja toimintatavoista ja muista käytännön asioista.
- Yhteistyössä koulun johdon ja opettajien kanssa sovitaan oppilaiden nivelvaiheen opinto-ohjaukseen ohjautumiseen liittyvistä toimintamalleista ja muista oppilastyöhön liittyvistä käytänteistä.
- NOPO:n on hyvä käydä esittäytymässä myös koulun oppilashuollon toimijoille.
- Kotien ja vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä tarkastellaan nivelvaiheen opinto-ohjauksen ja koulun toimintakulttuurin näkökulmista. Sovitaan yhteisistä toimintatavoista ja pelisäännöistä.

Nivelvaiheen opinto-ohjaus on osa oppivelvollisuuslakiin liittyvä työtä. Oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto). Oppivelvollisuusiän nostaminen 18 vuoteen ja oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttää sen varmistamista, että kaikilla perusopetuksen päättävillä on toisen asteen opinnoissa tarvittavat tiedot, taidot ja osaaminen.

Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoite on nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja sekä kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja lasten ja nuorten hyvinvointia. Tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen. Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Nivelvaiheen opinto-ohjaus tukee vaikuttavasti ja johdonmukaisesti oppivelvollisuuslain sisältöjä ja tavoitteita. NOPO ohjaa oppilaita kahdeksannelta luokalta lähtien nivelvaiheen yli varmistaen sen, että opiskelija kiinnittyy valitsemiinsa opintoihin ja suorittaa toisen asteen tutkinnon.

5 NOPO-PROJEKTI LUKUINA JA PALAUTTEINA

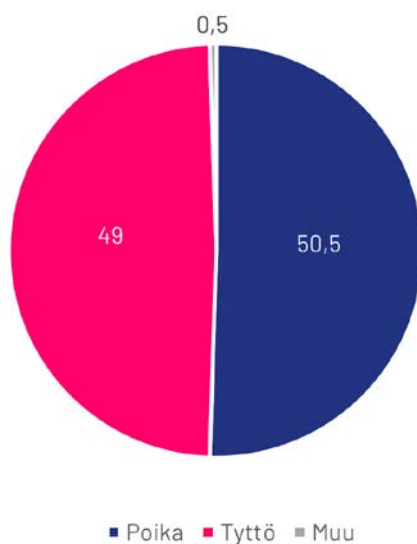
- Vuosina 2018 – 2023 yhteensä 256 oppilasta on käynyt henkilökohtaisen NOPO-opinto-ohjausprosessin läpi kokonaisuudessaan. Tämän lisäksi 138 on käynyt ohjaustarpeen arvioinnissa (=yksi ohjauskeskustelu), mutta eivät ole aloittaneet pidempää NOPO-prosessia. Tällöin arvioinnissa on yhteisesti todettu, että NOPO-opinto-ohjaus ei ole sillä hetkellä kohdallinen oppilaalle. Yhteensä NOPO-opinto-ohjauksessa on ollut näin ollen 394 oppilasta.
- Mukana olleista tyttöjä on ollut 49%, poikia 50,5% ja muuta sukupuolta 0,5% (kuvio 1). Suurimmalla osalla oppilaista äidinkielenä on ollut suomi, noin 15% äidinkieli on ollut muu kuin suomi.
- NOPO-opinto-ohjauksen päättymisen jälkeen tilanne oppilaiden tilanne on ollut seuraavanlainen (2021–2022, kuvio 2): 59% ammatillisessa koulutuksessa, 23% nivelvaiheen koulutuksessa, 12% lukiossa, 6% muu tilanne (jatkanut koulun oton ohjauksessa tai keskeytynyt tai muuttanut / vaihtanut koulua)
- Suurimmalla osalla NOPO-opinto-ohjaus on päättynyt toisen asteen tai nivelvaiheen koulutuksen ensimmäisen syyslukukauden aikana.
- 9-luokkalaisille NOPO-ohjauksessa olleiden palautekyselyssä oppilaat ovat kokeneet NOPO-opinto-ohjauksessa saaneensa eniten tukea seuraaviin teemoihin (kuvio 3): ”sain tietoa ammatillisesta oppilaitoksesta opiskelusta” (73% vastanneista), ”sain ohjausta valintoihin ja päätöksen tekoon” (57% vastanneista) ja ”sain tietoa eri ammateista ja työpaikoista” (55% vastanneista). Lisäksi 47% vastanneista koki saaneen apua teemassa ”kartoitin kiinnostuksen kohteitani” sekä ”sain tietoa lukiosta ja ammatillukiosta” (39% vastanneista) ja ”sain tietoa muista opiskeluvaihtoehdoista peruskoulun jälkeen” (37% vastanneista).
- Suurin osa oppilaista on kokenut NOPO-yhteistyön hyödylliseksi (kuvio 4). Asteikolla 0–100, 85% oli asettanut vastauksensa 75/100 tai korkeammalle.
- Vuoden 2022 ja 2023 kerättyjen tietojen perusteella ohjaustoimenpiteistä määrällisesti eniten NOPO-opinto-ohjauksessa on ollut henkilökohtaisia ohjauskeskusteluita. Seuraavaksi eniten viestejä (Whatsapp ja/tai Wilma), puheluita ja tutustumiskäyntejä alueen oppilaitoksiin (kuvio 5).
- NOPO-projektissa on kerätty palautetta myös oppilaanohjaajilta sekä koulun esihenkilöiltä.
- Koulujen opinto-ohjaajat ovat kokeneet hyvänä erityisesti sen, että oppilas on saanut tarpeensa mukaisesti lisää opinto-ohjausta. Oppilaanohjaajat ovat myös pitäneet tärkeänä NOPOn mahdollisuutta olla tutustumisissa mukana. NOPO-opinto-ohjaaja on parhaimmillaan koettu tärkeäksi työpariksi omassa työssä.
- Koulujen esihenkilöt ovat kokeneet NOPO-opinto-ohjauksen hyväksi lisäksi koulun ohjaukseen. He näkevät oman roolinsa erityisesti mahdollistajana ja tukena käytännön järjestelyissä esimerkiksi tilojen osalta.
- Kehittämisen kohteina sekä oppilaanohjaajien ja esihenkilöiden palautteissa on nähty toiminnan selkeyttäminen entisestään sekä riittävä resurssointi. Yhteistyön rakentamista pidetään tärkeänä ohjauksen onnistumisen kannalta.

NOPO-opinto-ohjauksen toimintatapoja ja tuloksia on toiminnan käynnistämistä alkaen analysoitu. Tietoa on kerätty esimerkiksi henkilökohtaisista ohjauskeskusteluista, tutustumiskäynneistä ja -jaksoista ja eri kouluilla vietetystä ajasta sekä oppilaiden sijoittumisesta ja kiinnittymisestä toiselle asteelle. Saadun tiedon ja palautteen perusteella toimintaa on kehitetty ja kohdennettu. Esimerkiksi tuetut tutustumiset on koettu toimivaksi väyläksi arvioida nuorten ammatti- ja koulutusmielikuvien vastaavuutta todellisuuteen. (Toiviainen ym. 2021, [Nivelvaiheen opinto-ohjauksen eli NOPOn toimintamalli Oulun seudulla - HAMK Unlimited](#))

NOPO-projektin aikana on otettu käyttöön NOPO-oppilaiden tietojen kirjaamisen järjestelmäksi Oukatyta, josta on muokattu NOPO-opinto-ohjaukseen soveltuva versio NOPO-opinto-ohjaajille käyttöön. Oukatyta on mahdollistanut oppilaiden tietojen keräämisen ja hyödyntämisen kahdeksannelta luokalta aina toiselle asteelle saakka. Oukatyta on saatu käyttöön NOPO-projektissa alkuvuonna 2022, mikä on osaltaan haastanut datan analysointia, koska kootusti kerättyä tietoa tässä muodossa on ollut käytössä vain vuoden 2022 ja vuoden 2023 kevään ajalta. NOPO-projektin arvioinnissa on kuitenkin huomioitu soveltuvin osin kaikkea kerättyä tietoa vuodesta 2018 vuoteen 2023.

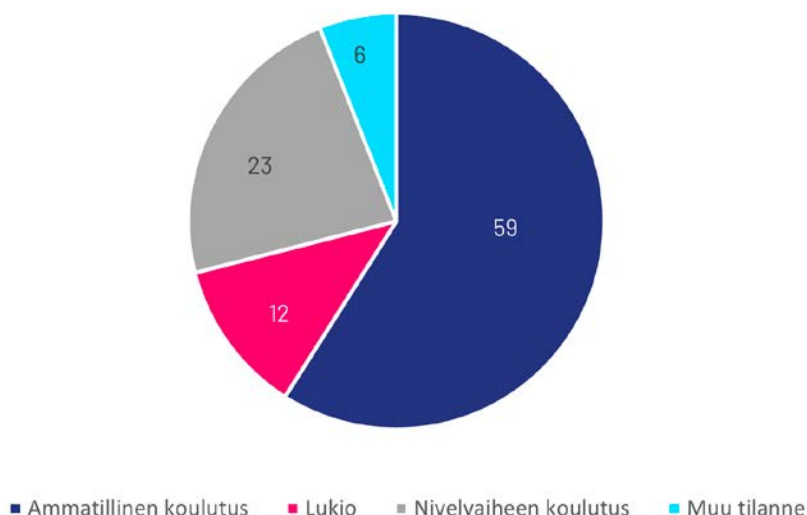
NOPO-opinto-ohjaukseen osallistuneista oppilaista 49% oli tyttöjä, 50,5% poikia ja 0,5% muuta sukupuolta (kuvio 1). Suurimmalla osalla oppilaista äidinkielenä on ollut suomi, noin 15% äidinkieli on ollut muu kuin suomi.

Kuvio 1. NOPO-opinto-ohjauksessa olleiden sukupuoli (% , 2018-2023)

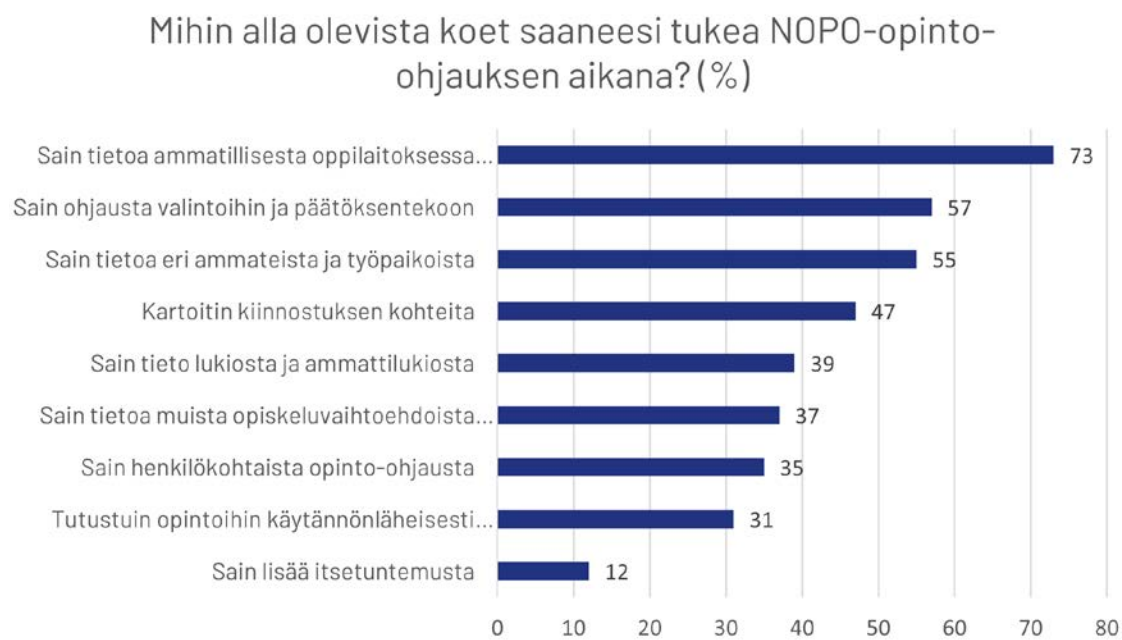
NOPO-opinto-ohjauksesta olleista suurin osa on (59%) sijoittunut peruskoulun jälkeen ammatilliseen koulutukseen 2021 ja 2022 vuosien aikana (kuvio 2). Noin neljäsosa (23%) on sijoittunut nivelvaiheen koulutuksiin, joita olivat aiemmin muun muassa ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus eli VALMA, työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus eli TELMA tai 10 -luokka, ja 1.8.2022 jälkeen tutkintoon valmentava koulutus eli TUVA. Lukio-opintoihin peruskoulun jälkeen on suunnannut 12%. Osa (6%) on vaihtanut paikkakuntaa ohjauksen aikana/päättyessä tai NOPO-opinto-ohjaus on keskeytynyt erilaisista syistä johtuen (esim. terveydelliset syyt, muut koulutilanteen muutokset).

Kuvio 2. NOPO-opinto-ohjauksessa olleiden tilanne ohjauksen päättymisen jälkeen, % (2021-2022)

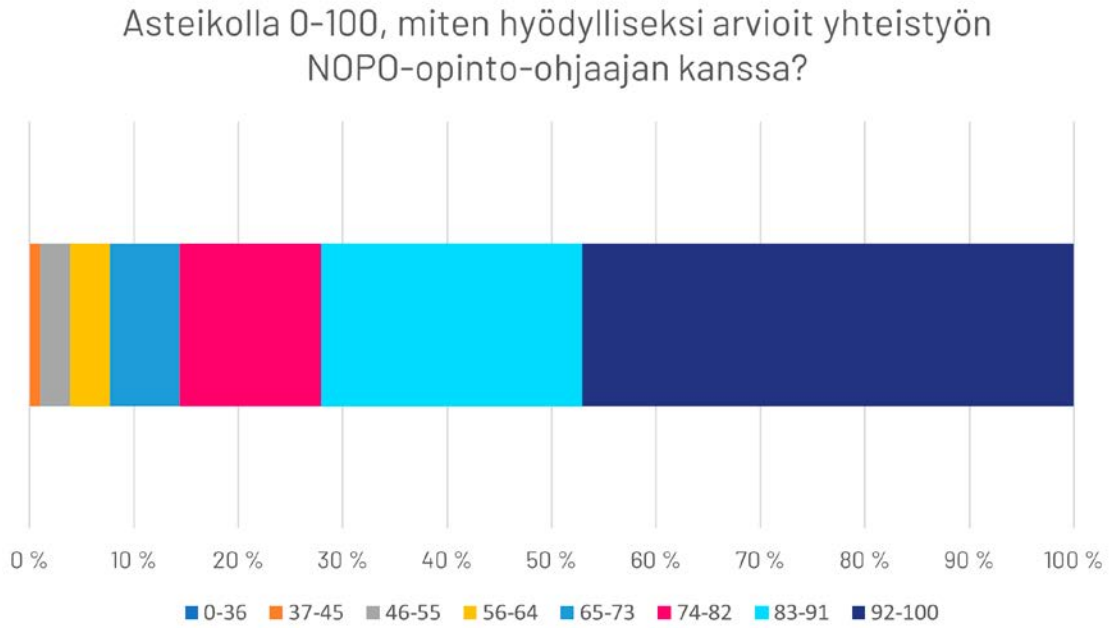
NOPO-opinto-ohjauksessa olleilta oppilailta on eri vaiheissa pyydetty palautetta (ZEF). Tässä osiossa keskitymme erityisesti 2021 ja sen jälkeen aloittaneiden oppilaiden palautteisiin. Palaute, jota tässä tuodaan esille, on kerätty oppilailta 9. luokan päättyessä. Kyselyssä esitetyn vaihtoehtokysymyksen mukaan eniten on koettu saaneen tietoa ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelusta (kuvio 3).

Kuvio 3. 9-luokkalaisille suunnattu palautekysely, NOPO-opinto-ohjauksessa olleiden kokemus saadusta ohjauksesta, %, oppilaat voineet valita useita vaihtoehtoja (2021 keväällä tai sen jälkeen aloittaneet)

Suurin osa on kokenut yhteistyön NOPO-opinto-ohjaajan kanssa hyödylliseksi (kuvio 4). Asteikolla 0-100, 85% oli asettanut vastauksensa 75/100 tai korkeammalle. Avoimena kysymyksenä on kysytty sitä, minkä oppilas on itse kokenut tärkeäksi NOPO-opinto-ohjauksessa. Vastauksissa nousee esille erityisesti tutustumiset ja niiden kautta saatu tieto sekä yhteishaun valintoihin saatu tieto, tuki ja ohjaus.

Kuvio 4. 9-luokkalaisille suunnattu palautekysely. Kuinka hyödylliseksi NOPO-opinto-ohjauksessa olleet kokivat yhteistyön (2021 keväällä tai sen jälkeen aloittaneet)

Autenttisia poimintoja oppilaiden vastauksista (2022- kevät 2023).

Esitetty kysymys: Mikä tai mitkä asiat olivat sinulle tärkeitä NOPO-opinto-ohjauksessa?

- Tutustuminen unelma opintopaikkaan.
- Ammatteihin tutustuminen
- Tiedon saanti eri aloista.
- Itseni tunteminen ja kiinnostuskohteeni
- se että saa lisä ohjausta
- Se, että pääsin käymään koulutuskokeiluissa.
- Se et opin tuntemaan sitä mihin haluan hakee ja luottoo siihen et kaikki ei ain pääty huonosti
- Enemmän tiedot ja erilaisia koulutus esiteltyt - Se että sai laajan kuvan kaikesta
- Ja se että oli joku johon turvautua
- Että sain tutustua eri aloihin amis tetissä ja nopo-opo pystyi tulla sinne mukaan
- Saada valittua että mihin lähden 9. Luokan jälkeen
- Että joku ohjeisti
- Uusi tieto mitä tehdä peruskoulun jälkeen
- Varma eri kouluihin tutustuminen
- Sai puhua jollekkin ja saatiin mietittyä mitä teen yläkoulun jälkeen
- Päästä tutustumaan kaikkiin mahdollisiin vaihtoehtoihin ja se ettei tuntenu olevan yksin päätöksen teoissa
- Se että en tuntenut jääväni yksin suuren päätöksen kanssa.
- Valintojen helpottaminen tulevaisuuteen
- Rauhallista ja turvallinen olo ja pystyi puhumaan eri asioista NOPO-opon kanssa
- Lukio käynti oulunsalossa
- Tutustua eri ammatteihin ja lukioihin
- Pääsi tutustumaan oppilaitoksiin ja niiden aloihin
- Että NOPO auttoi miettimään minne kannattaisi tutustua
- Mitkä ammatit riittää mun pisteille
- Kaikki olivat minulle tärkeitä, ei ole yhtä tiettyä. Sekä ylipäätään myös se, että sain ja pystyin puhumaan minun asioista luottamuksellisesti jos mielessä oli jotain.

NOPO-opinto-ohjauksen toimenpiteitä on kootusti kirjattu oukatyypaan vuoden 2022 alusta. Tietojen perusteella voidaan saada arvio siitä, millaisista ohjaustoimenpiteistä NOPO-opinto-ohjaus koostuu (kuvio 5). NOPO-opinto-ohjauksessa määrällisesti eniten on henkilökohtaista ohjausta (45%), seuraavaksi eniten viestimistä eri välinein (38%) ja tutustumiskäyntejä oppilaitoksiin (10%).

Kuvio 5. Vuosien 2022 ja kevät 2023 ohjaustoimenpiteiden jakautuminen prosentteina (%) NOPO-opinto-ohjauksessa

NOPO-projektin aikana palautetta on kysytty myös oppilaanohjaajilta, koulun esihenkilöiltä ja muulta henkilökunnalta. Koulujen opinto-ohjaajat ovat kokeneet hyvänä erityisesti sen, että oppilas on saanut tarpeensa mukaisesti lisää opinto-ohjausta. Oppilaanohjaajat ovat myös pitäneet tärkeänä NOPO:n mahdollisuutta olla tutustumisissa mukana. NOPO-opinto-ohjaaja on parhaimmillaan koettu tärkeäksi työpariksi omassa työssä. Koulujen esihenkilöt ovat kokeneet NOPO-opinto-ohjauksen pääosin hyväksi lisäksi koulun ohjaukseen. He näkevät oman roolinsa erityisesti mahdollistajana ja tukena käytännön järjestelyissä esimerkiksi tilojen osalta.

Alla muutamia poimintoja 2023 opinto-ohjaajille suunnatusta palautekyselystä, avoimeen kysymykseen, **millaista hyötyä koet NOPO-opinto-ohjauksesta olevan oppilaalle?**

- Monipuolistaa ohjausta, antaa mahdollisuuksia kouluvierailuille, toisen opon mielipide uraohjauksessa
- Oppilas saa runsaasti henkilökohtaista ohjausta, tutustumisia eri kohteisiin ja näin helpottaa päätöksessä hakea itselle mieluisaan opiskelupaikkaan peruskoulun jälkeen.
- He ovat saaneet enemmän henkilökohtaista ja ajallisesti enemmän ohjausta. Nopo on voinut tukea tutustumisissa käymisessä, jolloin ei ole tarvinnut niin isosti jännittää menemistä uuteen paikkaan.
- Jos NOPO ehtii työskennellä riittävästi oppilaan kanssa ja oppilas saa sen myötä enemmän opinto-ohjausta, ohjauksen laatu voi parantua sen myötä. Laatu tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, että oppilaan ammatinvalinta tapahtuu harkitummin ja jäsennellymmin. Jos NOPOlle ja oppilaalle on syntynyt kantava suhde, NOPOn tuesta on hyötyä myös toisella asteella. Silloin NOPO huolehtii, että tiedonsiirto uuteen oppilaitokseen on riittävä ja toimii myös nuoren äänitorvena haastavissa tilanteissa.
- Oppilaat saavat lisäohjausta normaalin oppilaanohjauksen lisäksi ja nopolla on enemmän aikaa lähteä mukaan esimerkiksi yksilöllisiin tutustumisiin.

Lisäksi poimintoja opinto-ohjaajille suunnatusta kyselystä (2023) vastauksista kysymykseen, **millaista lisäarvoa tai hyötyä koet saaneesi NOPO-toiminnasta omaan työhösi?**

- Itse olen oppinut NOPO-ohjaajilta, erityisesti ammatillisen puolen asioista. Oppilaan tuntemus myös lisääntyy.
- Kollegiaalista tukea, kun mietitään yhdessä oppilaalle parhaita jatko-opiskelupaikkoja. Antanut mahdollisuuksia vierailuihin myös muille kuin NOPO-oppilaille. Monenlainen tuki opon työssä.
- Parhaimmillaan NOPO on ollut lisätyöpari, jonka kanssa on yhdessä voinut käydä keskustelua, pohtia ja tukea yhdessä nuorta siirtymävaiheen haasteissa.
- NOPO on ollut yksi tiiminjäsen lisää pohtimaan oppilaan asioita ja rikastamaan ohjausta. Kohdennetut vierailut ovat myös tärkeä osa toimintaa, koska tavanomaiset opinto-ohjauksen resurssit eivät riittäisi niihin.
- Toiset kädet työhön. NOPO-oppo on voinut täydentää ja jatkaa ohjausta siitä, mihin itse olen viime kerralla jäänyt. Asioiden kirjaaminen tarkasti opolomakkeelle on auttanut yhteistyötä.
- En kovin paljon. Lisännyt ajoittain oman työn kuormittavuutta.
- On ollut valtavan iso ja hyödyllinen asia, että nopo on voinut olla oppilaan mukana toisen asteen tutustumisissa. Muuten saattaisi olla tilanne, että tutustumiset olisivat saattaneet jäädä kokonaan väliin. Opolla ei ole aikaa lähteä oppilaiden mukaan tutustumiskäynneille.

Lisäksi vielä muutama poiminta koulun esihenkilöiltä saaduista vastauksista kyselyyn;

Millaista lisäarvoa tai hyötyä NOPO-toiminnasta on koulullesi?

- Erittäin hyvä lisä enemmän ohjausta vaativille oppilaille. Esim. oppilaitosvierailujen mahdollistaminen tärkeä lisä.
- Lisäresurssi on varsinkin meidän koulullemme tarpeen, joskin se on kohdistunut lukumääräisesti hyvin pieneen oppilasryhmään (arviolta 5 opp.).

Miten olet edistänyt NOPO-toimintaa ja nivelvaiheen ohjaustoimintaa koulullasi?

- Rehtorina olen järjestänyt fasiliteetit, talon omien opojen antaman perehdytyksen NOPOille ja yhteistyön koordinoinnin sekä sovitellut NOPOn työn aikatauluja sopimaan paitsi oman koulun myös NOPOn muiden koulujen toimintaan.

Miten kehittäisit tulevaisuuden NOPO-toimintaa?

- Toivoisin, että selkeämmin sovittaisiin ja pidettäisiin kiinni siitä, milloin NOPO on fyysisesti koululla ja mitä tekemässä. Jonkinlaiset välikatsaukset talon omien opojen, NOPOn ja rehtorin kesken olisivat varmaan myös paikallaan, eli että missä mennään.
- Mielestäni konsepti on varsin toimiva ja siitä on tullut positiivista palautetta myös perheiltä.

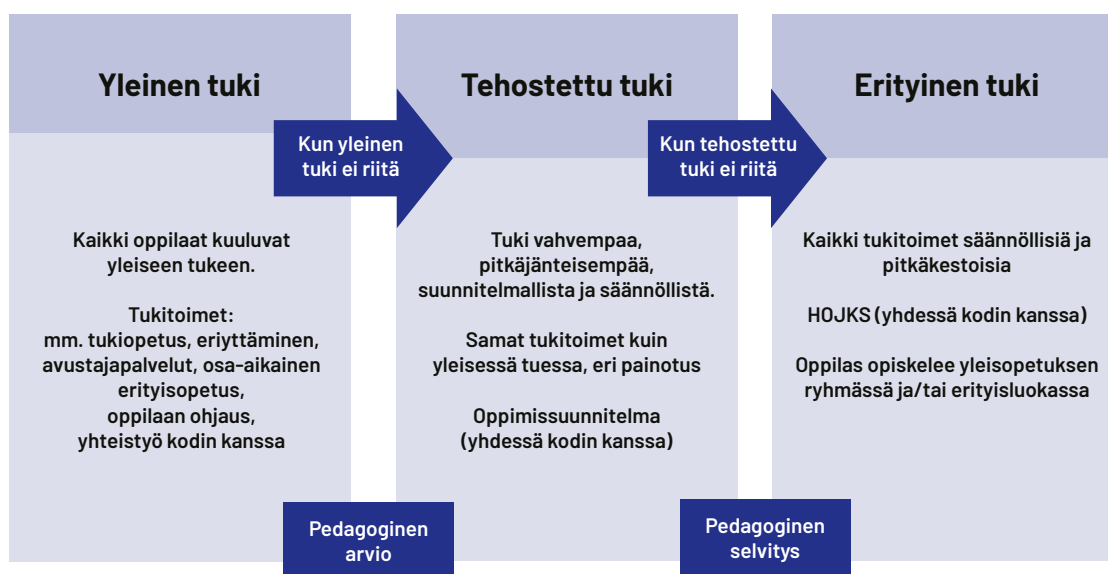
6 NIVELVAIHEEN OPINTO-OHJAUS ERITYISEN JA VAATIVAN ERITYISEN TUEN OPPIJOIDEN KANSSA

Erityinen ja vaativa erityinen tuki

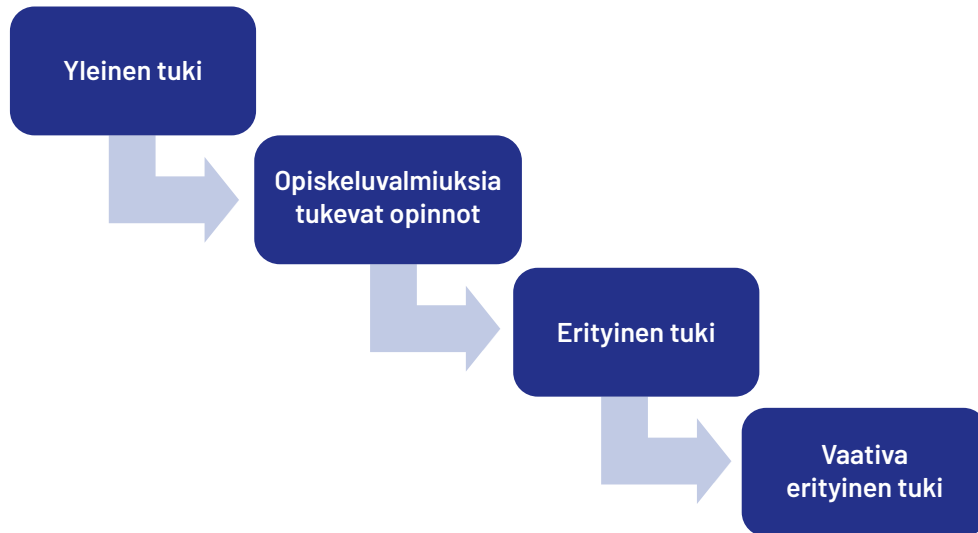
NOPO-nivelvaiheen opinto-ohjauksen lähtökohtana on yksilöllinen ohjaustarve ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien ja palveluiden varmistaminen, myös erityisen ja vaativan erityisen tuen oppijoille. Oleellista on tuen tarpeen tunnistaminen ja arvioiminen palveluiden ja keinojen suunnittelemiseksi jatko-opinnoissa oppimisen ja opiskelun tueksi. Oppijan ja hänen lähiverkostonsa kanssa mietitään esimerkiksi, millaista tukea hän saa perusopetuksessa ja millaista tukea hän tarvitsee tulevis- sa opinnoissa ja toimintaympäristössään. Toimintakyky ja tarjottavan tuen muodot voivat näyttäytyä ammatillisessa koulutuksessa erilaisina kuin perusasteella. Nuoren kanssa selvitetään yhteistyös- sä hänelle sopiva jatko-opiskelupaikka, johon hakeutuminen on mahdollista ja realistista toteuttaa, joko yhteishaussa tai jatkuvassa haussa, nuoren oman tilanteen mukaan.

Erityisen ja vaativan erityisen tuen oppilaita voi opiskella perusopetuksessa yleisopetuksen ryhmis- sä, integroituna erilaisiin pienryhmiin tai kokonaan omassa erityisopetuksen ryhmässä tai erityis- koulussa. Erityistä tukea tarjotaan silloin, kun yleisen tuen keinot eivät ole riittäviä tavoitteiden saa- vuttamiseksi, vaan tuen tarve edellyttää yksilöllisempää, pitkäaikaisempaa ja suunnitelmallisempaa tukea ja vaikuttavuuden seurantaa. Perusopetuksessa vaativa erityinen tuki toteutuu tuen eri tasoil- la, jolloin annettavaa tukea voidaan tehostaa nuoren tarpeita vastaavaksi.

Perusopetuksen tuen tasot

Toisen asteen koulutuksen tuen tasot

Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 64§) mukaan oppijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Erityistä tukea voi saada kaikissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Vaativan erityisen tuen tehtävän saaneen toisen asteen koulutuksen järjestäjän tehtävänä on järjestää toisen asteen koulutusta oppijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. Totuus taustalla ei ole näin yksinkertainen, koska vaativaa erityistä tukea tarvitsevien joukosta löytyy monenlaisia tarinoita. Näitä kaikkia yhdistää ympäristön asettamien vaatimusten sekä oppijan taitojen ja mahdollisuuksien välinen ristiriita. Taustalla ei siis välttämättä ole sairaus tai vamma. Jatko-opintopolun suunnittelu vaativana erityisenä tukena järjestettävään koulutukseen on yksilöllistä monialaista ohjausyhteistyötä.

Erityisen ja vaativan erityisen tuen tarpeen tunnistaminen

Kun koulun arjessa havaitaan oppimiseen ja tai koulunkäyntiin liittyvää tuen ja ohjauksen tarvetta, on tärkeää, että pysähdytään oppijan tilanteen äärelle ja selvitetään tuen tarve. Opiskelu- ja toimintakyky vaihtelee paitsi elämäntilanteen ja kehittymisen myötä myös erilaisissa ympäristöissä ja tehtävissä. Sen vuoksi erityisen tuen tarvetta arvioitaessa on syytä pohtia aina erilaisiin oppimisympäristöihin liittyvät tekijät. Kenties opiskelija ei tarvitsekaan erityistä tukea, jos oppimisympäristöt valitaan yksilöllisesti tai saadaan kohtuullisin toimin saavutettaviksi.

Tuen tarpeen tunnistamisen ja dokumentoinnin vaiheet:

1. havaitaan yksilöllisen tuen ja ohjauksen tarve
2. selvitetään ja arvioidaan tilannetta
3. laaditaan pedagogisen tuen ja ohjauksen suunnitelma
4. toteutetaan, seurataan ja dokumentoidaan tuen ja ohjauksen riittävyttä ja kohdallisuutta oppimisen ja koulunkäynnin tukena
5. selvitetään sopivia jatko-opiskeluvaihtoehtoja hyödyntäen mm. ohjauspalveluja
6. arvioidaan tuki ja ohjaus jatko-opintoihin, huomioiden toiminta ja toimintaympäristö
7. hakuvaiheen välttämättömän tiedon siirto toiselle asteelle

Toisen asteen oppilaitoksen toimijoita voi pyytää avuksi tuen tarpeen määrittelyyn ja jatko-opintojen suunnitteluun. Alla esimerkkejä ohjauspalveluista, joissa tuen tarvetta voidaan arvioida ja dokumentoida perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitoksen kanssa yhdessä:

- ✓ Toisen asteen oppilaitosten haku- ja neuvontapalvelut
- ✓ Erilaiset konsultaatiot
- ✓ Toisen asteen oppilaitosten esittelytilaisuuden peruskoulun arjessa
- ✓ Huoltajille suunnattu neuvonta ja markkinointi
- ✓ Oppilaitosesittelyt paikan päällä tai etäyhteyksin
- ✓ Ammatillisen koulutuksen tutustumispäivät, vierailut ja avoimet ovet
- ✓ Erilaiset ohjatut tutustumiset; AmisTET -jaksot ja koulutuskokeilut
- ✓ Yksilöllinen ohjaustapaaminen, ohjauskeskustelu, osallistuminen esim. oppilaan HOJKS -neuvotteluun

RUORI -arviointimenetelmä erityisen ja vaativan erityisen tuen tarpeen kuvaamisessa

Vaativan erityisenä tukena järjestettäviin koulutuksiin hakua varten hakijan tulee toimittaa vähintään yksi ajantasainen asiantuntijan/ asiantuntijoiden laatima lausunto vaativan erityisen tuen tarpeesta. Se voi olla esimerkiksi:

- Erityisen tuen suunnitelma, HOJKS
- Terveydentilaa tai toimintakykyä kuvaava asiantuntijalausunto, mikäli tuen tarve opinnoissa johtuu terveydellisistä syistä tai muusta toimintarajoitteesta
- RUORI -arviointi oppijan vaativan erityisen tuen tarpeesta

Erityisen ja vaativan erityisen tuen tarpeen tunnistamiseen ja kuvaamiseen on Ammattiopisto Luovissa kehitetty RUORI -arviointimenetelmä, joka on vapaasti käytettävissä Luovin verkkosivuilta osoitteessa; luovi.fi/luovi-kumppanina/ruori-arviointimenetelma/. Luovista saa ohjausta ja neuvontaa RUORI -arvioinnin tekemiseen.

RUORlssa on kysymyksiä opiskelusta ja työelämästä;

- 1. Voimavarat**
- 2. Oppimis- ja työskentelyvalmiudet**
- 3. Yhteistyötaidot**
- 4. Arjen- ja asumisen taidot**

Ohjausyhteistyön muotoja

Tukea tarvitsevan oppijan opinto-ohjaus tulee aloittaa riittävän varhain. Ohjausta on toteutettu jalkautumalla perusasteen yläluokille kohtaamaan oppilaita, huoltajia, sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöä niin oppitunneille kuin erilaisiin ohjaustapahtumiin. Kouluilla on järjestetty esimerkiksi Luovi tutuksi- tai AmisMaistis -päiviä oppilaille ja huoltajille. Lisäksi 8. luokkalaisille on mahdollistettu AmisTET-viikkoja ammatillisen erityisopetuksessa. AmisTETissä oppijat ovat voineet kokeilla eri ammatteihin kuuluvia tehtäviä ohjatusti. Tekemällä ja kokeilemalla nuoret saavat varmistusta itselleen sopivista opiskeluvaihtoehdoista valintojensa tueksi sekä käytännön tietoa siitä, mitä erityinen ja vaativa erityinen tuki ovat. Myös huoltajat ovat tervetulleita mukaan tapahtumiin ja AmisTET-jaksoille. On tärkeää, että nuori ja hänen huoltajansa saavat selkeää ja saavutettavaa tietoa ja vastauksia kysymyksiin. He pääsevät yhdessä pohtimaan erilaisia vaihtoehtoja suunnitelmien eteenpäin viemiseksi. Riittävällä ja oikea-aikaisella ohjauksella mahdollistetaan oman ura- ja jatkosuunnitelman toteutuminen.

Ohjausyhteistyön tavoitteena on vahvistaa nivelvaiheen ohjaavien tahojen osaamista erityisestä ja vaativan erityisen tuesta. Ohjausyhteistyöllä lisätään tietoa eri koulutusvaihtoehdoista ja työelämästä, sekä siitä, mitä tuen tasot tarkoittavat oppijan arjessa ja miten tuen tarpeita voidaan tunnistaa ja kuvata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Peruskoulun opetus- ja ohjaushenkilöstö on päässyt osallistumaan yhdessä oppilaidensa kanssa AmiTET -jaksoille ja lisäksi heille on tarjottu mahdollisuutta kohdennettuihin OpeTET-jaksoihin, erilaisiin konsultaatioihin ja koulutuksiin oman ohjausosaamisensa vahvistamiseksi.

7 PROJEKTIN ARTIKKELIT JA PODCAST-JAKSOT

NOPO-projektissa tuotetut artikkelit

Heikkinen ym. 2021, [Nivelvaiheen opinto-ohjaus vaativassa erityisessä tuessa - Ammattiopisto Luovi](#)
Helander 2022, [Osa peruskoululaisista nuorista hyötyy kokemuksellisesta tiedosta uravalinnassa - HAMK Beat](#)
Helander ym. 2022, [Kokemuksellisuus ja toimijuus osana siirtymävaiheen opinto-ohjausta - HAMK Unlimited](#)
Peltola 2021, [Opot auttavat oppilaita uratavoitteiden kirkastamisessa - Mun Oulu](#)
Toiviainen ym. 2021, [Nivelvaiheen opinto-ohjauksen eli NOPO:n toimintamalli Oulun seudulla - HAMK Unlimited](#)
Toiviainen ym. 2021, [Opinto-ohjaaja 4/2021 by Opinto-ohjaaja -ammattilehti - Issuu](#)

NOPO-projektissa tuotetut podcast -jaksot

1. Siirtymävaiheen kulmakiviä NOPO-opinto-ohjaajien kertomana
2. Kokemuksia NOPO-opinto-ohjauksesta nuoren kertomana
3. Nivelvaiheen opinto-ohjausyhteistyö ammatillisen oppilaitoksen näkökulmasta
4. NOPO-mallin levittäminen, vakiinnuttaminen ja tunnetuksi tekeminen
5. NOPO-nivelvaiheen ohjaus erityisen ja vaativan erityisen tuen oppilaiden kanssa

Spotifyssa: [Mun Oulu Podcast | Podcast on Spotify](#)

SoundCloudissa: [Stream Mun Oulu | Listen to Kokemuksia ja keskustelua nivelvaiheen opinto-ohjauksesta Oulun seudulla playlist online for free on SoundCloud](#)

Lisämateriaalia erityiseen tukeen ja vaativaan erityiseen tukeen liittyen

- AmisTET ja OpeTET -kuvaukset; <https://luovi.fi/hankkeet/nopo/>
- Hakeutumisvaiheen hyviä käytänteitä nivelvaiheen ohjaukseen; <https://luovi.fi/wp-content/uploads/2021/03/vetovoimala-ohjausmalli-saavutettava.pdf>
- RUORI -materiaali; <https://luovi.fi/luovi-kumppanina/ruori-arviointimenetelma/>
- Video erityisestä tuesta toisella asteella; <https://www.youtube.com/watch?v=NifzcvT3Usk>
Video vaativasta erityisestä tuesta; <https://www.youtube.com/watch?v=GC2FubxRaQw>

Projektin toteuttajien projektisivut

Oulun kaupunki: [Nivelvaiheen opinto-ohjaus - Koulutus ja opiskelu - Oulun kaupunki \(ouka.fi\)](#)

Koulutuskuntayhtymä OSAO: [NOPO-toiminnan kehittäminen kansalliseksi malliksi | OSAO](#)

Ammattiopisto Luovi: [NOPO-opinto-ohjauksen kehittäminen kansalliseksi malliksi - Ammattiopisto Luovi](#)

HAMK: [NOPO-projekti - Hämeen ammattikorkeakoulu \(hamk.fi\)](#)

Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja artikkeleiden lähdekirjallisuus

- Hodkinson, P. & Sparkes, A.C. (1997). Careership. A sociological theory of career decision making. *British journal of sociology of education* 18(1), 29–44.
- Holmberg, L., Kalalahti, M., Varjo J. & Jahnukainen M. (2019). *Kohti "omaa juttua" – Koulutusvalinnat nuorten elämänselityksessä*. Gaudeamus.
- Mazzotti, V. L., Rowe, D. A., Kwiatek, S., Voggt, A., Chang, W.-H., Fowler, C. H., Poppen, M., Sinclair, J., & Test, D. W. (2021). Secondary Transition Predictors of Postschool Success: An Update to the Research Base. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 44(1), 47–64.
- Mitchell, K. E., Levin, A. S. & Krumboltz, J. D. (1999). Planned happenstance: constructing unexpected career opportunities. *Journal of counseling and development* 77(2), 115–124.
- Niemi, P. (2016). Ohjaus ja oppilaiden urapohdinta. *Turkulaisten peruskoulun päättöluokkalaisten ohjaukokemukset urapohdinnan sellittäjinä*. Turun yliopiston julkaisuja – Annales universitatis Turkuensis. Sarja – ser. C osa – tom. 423. Scripta Lingua Fennica Edita. Turku.
- Niemi, P. (2018). Peruskoulun oppilaanohjaus – valintojen ja päätöksenteon harjoitteluprosessi. Teoksessa J. Pirttiniemi, H. Kasurinen, J. Kettunen, E. Merimaa & R. Vuorinen (toim.), *OPO 2. opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2018:1. Helsinki: opetushallitus.
- Peavy, R. Vance (1999). Sosiodynaaminen ohjaus: *Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8877-7>
- Peterson, G. W., Sampson, J. P. Jr., Lenz, J. G. & Reardon, R. C. (1996). A Cognitive Information Processing Approach to Career Problem Solving and Decision Making. Teoksessa D. Brown & Associates (toim.), *Career Choice and Development*. 4. painos. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. Teoksessa S. D. Brown & R. W. Lent (toim.) *Career development and counseling. Putting theory and research to work*, 42–70. Hoboken, NJ: Wiley.
- Toiviainen, S. (2020). Ohjaus ja yhteistoimijuuden ulottuvuudet Ohjaamossa. Teoksessa M. Määttä & A.-M. Souto (toim.), *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyönteessä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 154, ss. 27–45. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/tutkittu_ ja_tulkittu_ohjaamo_web.pdf
- Toiviainen, E., Helander J. & Heikkinen J. (2021). Mikä on NOPO-opinto-ohjaajan työnkuva Oulun seudulla tehtävässä nivelvaiheen opinto-ohjauksessa? *Opinto-ohjaaja* 4/2021. https://issuu.com/opinto-ohjaaja-ammattilehti/docs/opinto-ohjaaja_4_2021_fin_plus_extra_pages_web_01
- Toiviainen, E., Helander J. & Heikkinen J. (2021). Nivelvaiheen opinto-ohjauksen eli NOPO:n toimintamalli Oulun seudulla. *HAMK Unlimited Professional* 10.11.2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021112557070>
- Thomsen, R. (2012). *Career guidance in communities*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Vasalampi, K. (2013). Nuorten koulutustavoitteet ja kouluhyvinvointi opintojen nivelvaiheissa. *Psykologia*, 48(03), 216–219.
- Vehviläinen, S. (2020). Miksi ohjataan? Ohjauksen vaikutukset ja oikeutus. Teoksessa M. Määttä & A.-M. Souto (toim.), *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyönteessä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 154, ss. 203–211. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/tutkittu_ ja_tulkittu_ohjaamo_web.pdf
- Vehviläinen, Sanna (2015) Ohjaustyön opas. *Yhteistyössä kohti toimijuutta*. Helsinki: Gaudeamus.

NOPO

Nivelvaiheen opinto-ohjauksen malli

OULU

NOPO

HAMK

Edu

HAMKIN AMMATTIOPINTOKESKUS
HAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

RESEARCH UNIT

OSAO

AMMATTIOPISTO

LUOVI